Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 583/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kaivoslainsäädännön muuttamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Silvia Modigin /vas ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 583/2018 vp:

> *Miten hallitus aikoo vahvistaa Suomen omistusta maaperänsä rikkauksiin ja varmistaa, että voitot hyödyttävät myös suomalaisia,*
>
> *aikooko hallitus perustaa valtio-omisteisen kaivosyhtiön,*
>
> *miten hallitus aikoo varmistaa, että kaivosten mahdollisesti aiheuttamat ympäristötuhot eivät jää yhteiskunnan korjattaviksi ja*
>
> *onko hallitus jo käynnistänyt kaivoslainsäädännön arvioinnin seuraavaa eduskuntaa varten, kuten ulkoasiainvaliokunta lausumassaan edellyttää?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallitus on tehnyt aktiivisia toimenpiteitä kehittääkseen vastuullisempaa ja ympäristöllisesti kestävämpää kaivostoimintaa sekä lisätäkseen toiminnasta saatavia taloudellisia hyötyjä. Toimenpiteillä edistetään konkreettisesti ilmastonmuutoksen torjuntaa ja energiamurroksen mahdollistamista.

Vuonna 2015 perustettiin valtionyhtiö Terrafame Group emoyhtiöksi, jonka tytäryhtiö Terrafame Oy pyörittää kaivostoimintaa Sotkamossa. Terrafame Group omistaa Terrafame Oy:stä 77%. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa valtionyhtiön omistajaohjauksesta.

Terrafame Group vaihtoi toukokuussa 2018 nimensä Suomen Malmijalostus Oy:ksi. Valtio keskitti tuolloin kaivosalaan liittyvät sijoituksensa yhtiöön. Tämä järjestely lisää valtion aktiivisempaa roolia kaivostoimialan kehittämisessä. Yhtiö toimii pitkäjänteisenä ja strategisena omistajana Suomen valtion kaivosomistuksissa.

Suomen Malmijalostus Oy:n erityistehtävänä on kehittää Suomen akku- ja kaivostoimialaa ja rakentaa aktiivisesti Euroopan johtavaa akkutuotannon ekosysteemiä. Yhtiöllä on rooli sekä omistajana että tutkimus- ja kehityshankkeiden kehittäjänä. Se hallinnoi myös kaivos- ja akkutoimialan investointiohjelmaa Suomessa. Tavoitteena on maksimoida suomalaisten raaka-aineiden arvo.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 583/2018 vp

Suomen Malmijalostus Oy etsii, hallinnoi ja kehittää kaupallisesti kannattavia ja vastuullisia kaivos- ja akkuteollisuuden sijoitushankkeita. Suomen Malmijalostus Oy:n kautta maksimoidaan valtion omistusten lisäarvo Suomen taloudelle sekä tuetaan työllisyyttä ja taloudellista toimeliaisuutta.

Aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi on eduskunnalle annettu hallituksen esitys korkovähennysrajoitusta koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 150/2018).

Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan (VN TEAS) puitteissa on vuoden 2019 tutkimussuunnitelmaan hyväksytty ”Suomen kansallisen geotietoaineiston arvo ja mineraaliklusterin kilpailukyky- ja vaikuttavuustutkimus”. Tämä hanke tuo lisätietoa muun muassa kaivostoiminnan paikallisista, alueellisista ja kansallisista hyödyistä.

Kaivostoiminnalta edellytettävät vakuudet koostuvat ympäristönsuojelulain (YSL 527/2014) mukaisesta jätehuollon varmistamiseksi asetettavasta vakuudesta sekä kaivoslain (621/2011) mukaisesta kaivostoiminnan lopettamista varten asetettavasta vakuudesta. Näillä vakuuksilla rahoitetaan mainituissa säädöksissä erikseen määritellyt toiminnan päättymiseen liittyvät lopetus- ja jälkihoitotoimet tilanteissa, joissa toiminnanharjoittaja ei itse pysty maksukyvyttömyyden vuoksi niitä hoitamaan. Vakuuksilla katetaan vain lupaharkinnassa ennakoitavissa olevia, asianmukaisesta toiminnan lopettamisesta seuraavia jälkihoitotoimia. Kyse ei siis ole instrumentista, jolla nimenomaisesti varauduttaisiin ympäristövahinkoihin tai niiden torjuntaan (vrt. toissijaiset ympäristövastuujärjestelmät).

Ympäristönsuojelulain (YSL) mukaan lupaviranomainen määrää ympäristöluvassa vakuuden, jonka jätteen käsittelytoiminnan harjoittajan tulee asettaa asianmukaisen jätehuollon, seurannan, tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi. Vakuus voidaan jättää vaatimatta muuta kuin kaatopaikkatoimintaa harjoittavalta, jos vakuudella katettavat kustannukset toimintaa lopetettaessa ovat jätteen määrä, laatu ja muut seikat huomioon ottaen vähäiset. Nykyisen kaivoslain mukaan Tukes määrää kaivosluvassa vakuuden, joka toiminnanharjoittajan tulee asettaa ennen toiminnan aloittamista. Kaivoslain mukaisen vakuuden tulisi kattaa kaikki ne sulkemisen ja jälkihoidon kustannukset, joita YSL:n mukainen vakuus ei kata.

Vakuuksien määriä voidaan muuttaa kaivostoiminnan aikana, mikäli toiminta ei jostain syystä vastaa lupapäätöstä (esimerkiksi jätteitä varastoidaan enemmän kuin lupamääräykset sallivat). Tämä edellyttää, että toimivaltaiset valvontaviranomaiset valvovat ja hallinnoivat vakuuksia aktiivisesti, osana valvontatyötään. Kyse on sekä oikeudellista että taloudellista osaamista edellyttävästä tehtäväkentästä. Hyvin toimivalla vakuuksien valvonnalla ja hallinnoinnilla voidaan vaikuttaa toissijaisen rahoituksen tarpeeseen.

Kaivoksilla, kuten muilla aluehallintovirastojen ympäristöluvan tai turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) kemikaaliturvallisuusluvan omaavilla yrityksillä, on ympäristövahinkovakuutuksesta annettuun lakiin (81/1998) perustuva pakollinen ympäristövahinkovakuutus ympäristövahinkojen varalle. Tämä vakuutus on yksi osa nykyisin voimassa olevia toissijaisia vastuujärjestelmiä (TOVA- järjestelmät). Toissijaisilla vastuujärjestelmillä varaudutaan ympäristövahinkojen korvaamiseen ja ympäristöriskien hallintaan, kun vastuutaho on maksukyvytön, tuntematon tai

tavoittamattomissa. Toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämistyötä jatketaan ympäristöministeriössä. Kehittämistyön tavoitteena on varmistaa vakavien ympäristö- ja terveysvaarojen torjunta, ympäristövahinkojen korvaaminen, vastuusuhteiden ja viranomaisten toimivaltuuksien selkeä määrittely sekä viranomaisten voimavarojen riittävyys toissijaisissa vastuutilanteissa. Tähän liittyen ympäristönsuojelulakiin on lisätty vuoden 2019 alusta uusi säännös viranomaisten toimivaltuuksien tehostamiseksi ja hallitus on antanut esityksen (HE 221/2018 vp) ympäristövastuiden aseman selkeyttämisestä konkurssitilanteissa.

Jatkossa kehittämistyön painopisteinä ovat TOVA-rahoitusjärjestelmien kehittäminen TOVA-työryhmän mietinnössä (YMra 23/2014) esitettyjen vaihtoehtojen pohjalta sekä jätevakuuksien valvonta- ja hallintokäytäntöjen tehostaminen. TOVA-rahoitusjärjestelmän kehittämisen tueksi on tämän vuoden alussa aloitettu valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi-, arviointi- ja seurantahanke (VN TEAS-hanke) ”Ympäristövahinkojen korvauksien rahoittaminen maksukyvyttömyystilanteissa – Parhaat käytännöt ja vertailu” (rahoituksena 150 000 euroa), jonka ehdotukset valmistuvat vuoden lopussa.

Varausilmoitus ei nimestään huolimatta ole ilmoitusluontoinen asia. Viranomaiskäsittelyssä tutkitaan varausilmoituksen tietosisällöllinen lainmukaisuus ja mahdolliset varauksen hyväksymisen esteet. Kaivosviranomainen tekee varausilmoituksesta valituskelpoisen viranomaispäätöksen, jossa määrätään varauksen voimassaolon pituus.

Työ- ja elinkeinoministeriö on yhdessä ympäristöministeriön kanssa käynnistänyt arviointityön kaivoslain sekä muun kaivostoimintaa koskevan lainsäädännön toimivuudesta. Työn tuloksia on käytettävissä tulevissa hallitusneuvotteluissa.

Helsingissä 7.2.2019

elinkeinoministeri Mika Lintilä